

До спеціалізованої вченої ради Д 26.062.20
Національного авіаційного університету
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК ОПОНЕНТА

**на дисертацію БАРЗИЛОВИЧ АНАСТАСІЇ ДМИТРІВНИ на тему:
«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В
УКРАЇНІ», подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з
державного управління за спеціальністю 25.00.02 –
механізми державного управління**

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

Підвищення соціальних стандартів на тлі недостатньої інституційної та організаційної спроможності забезпечувати належний рівень охорони здоров'я державою, постійний запит на медичні послуги та важливість здоров'я як основної цінності людини, по-перше, збільшують потребу у становленні та розвитку ринку медичних послуг, по-друге, формують завдання перед системою державного управління щодо необхідності його оптимізації.

Система охорони здоров'я є вкрай важливим сектором суспільного життя з точки зору забезпечення соціально-економічної та політичної стабільності держави, що визначає своєчасність даного наукового дослідження. При цьому помилкові рішення можуть призвести до негативних наслідків та порушити стійкість соціально-економічного розвитку держави. Особливо актуальною є проблематика державного регулювання ринку медичних послуг в Україні в умовах військових дій, де існують прогалини в нормативно-правовому механізмі регулювання державних і приватних медичних послуг, хронічне недофінансування медичної сфери. З огляду на особливості функціонування та розвитку ринку медичних послуг, дана проблематика є актуальною та вимагає подальших наукових досліджень.

Дисертація підготовлена автором на основі детального і всебічного опрацювання фактичного матеріалу відповідно до наукового напрямку кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом «Теоретико-методологічні основи становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні, й психологічні проблеми» (номер державної реєстрації 0113U007698); науково-дослідної розробки Національного авіаційного університету «Розроблення проектів нових ДБН «Будинки та споруди закладів охорони здоров'я», код згідно з ДК 015-97 код - код 1.219 (номер державної реєстрації 0121U113149); науково-дослідної розробки Громадської наукової організації «Міжнародний центр розвитку науки і технологій» «Європейські стандарти державного сервісу та їх впровадження в державну службу України» (номер державної реєстрації 0118U100221), в рамках яких автором розроблено модель і визначено механізм державного регулювання ринку медичних послуг в умовах реформування; визначено напрями удосконалення організаційного механізму державного регулювання цього ринку; узагальнено міжнародний досвід та розроблені нормативні вимоги щодо архітектурно-планувальних, інженерно-технічних та організаційно-медичних рішень стосовно запобігання розповсюдження інфекційних захворювань під час надання медичних послуг у закладах первинної медичної допомоги різного розміру, а також в умовах реконструкції наявних закладів охорони здоров'я в Україні; розглянуто моделі державного регулювання ринку медичних послуг іноземних держав, зокрема європейських, які доцільно врахувати у контексті державного регулювання ринку медичних послуг.

Отже, діапазон проблем, визначених та розглянутих у роботі, дозволяє стверджувати, що тема дисертаційного дослідження А.Д. Барзилович, що присвячена проблемам розвитку ринку медичних послуг в Україні, ефективному управлінню охороною здоров'я, економічним взаєминам суб'єктів ринку, є значимою для науки державного управління, а запропоновані рекомендації – затребуваними з точки зору їх практичного застосування.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірність, академічна доброчесність та повнота висвітлення

Аналіз наукових результатів, поданих у роботі Анастасії Дмитрівни Барзилович, дозволяє зробити висновок, що вони повністю обґрунтовані з теоретичної точки зору і є достовірними. Обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій обумовлена тим, що теоретико-методологічною основою дослідження є фундаментальні праці визнаних вітчизняних та закордонних вчених, присвячених організації державного управління сфери медичних послуг та її розвитку.

Отримані наукові результати відзначаються чіткою логікою, послідовністю проведення та викладу дослідження, дієвим застосуванням сучасної методології. Сформовані висновки та рекомендації узгоджуються з визнаними науковими положеннями, логічно взаємоузгоджені.

Достовірність наукових результатів та висновків представлених у роботі досягається завдяки формуванню суттєвої інформаційної бази дослідження у вигляді відповідних статистичних даних, релевантних міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів, наукових розробок вітчизняних та закордонних дослідників, результатів власних емпіричних досліджень.

Аналіз зібраного інформаційного матеріалу засновувався на системному підході, що забезпечило логічність, послідовність, об'єктивність, доказовість, представництво та обґрунтованість представлених результатів та висновків даного дослідження. Текст дисертації відповідає принципам академічної доброчесності та містить належним чином оформлені цитати – наявні відповідні посилання на першоджерело.

Детальний аналіз змісту роботи засвідчив цілісність та завершеність дисертаційного дослідження. Структура роботи логічна та послідовна. Всі розділи об'єднані загальною метою дослідження та спрямовані на вирішення встановлених задач. Робота складається зі вступу, 5 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі чітко сформульовано актуальність, мету та задачі дисертаційного дослідження, його об'єкт та предмет. Відповідно до цього визначено методичне та інформаційне забезпечення отримання наукових результатів, чітко конкретизовано наукову новизну та практичну значимість рекомендацій, окреслено особистий внесок здобувача, представлено дані про оприлюднення та апробацію отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретичні засади державного регулювання ринку медичних послуг»** сформовано концепт державного регулювання ринку медичних послуг на основі формування його понятійно-категоріального апарату, функцій і принципів аналізу моделей регулювання зарубіжних держав та умов їх імплементації в Україні.

У другому розділі **«Методологія державного регулювання ринку медичних послуг в умовах сучасних викликів»** представлено розроблений комплексний механізм державного регулювання ринку медичних послуг через визначення завдань, цілей, функцій, важелів та методів такого регулювання; виокремлено та систематизовано методологічний інструментарій державного регулювання ринку медичних послуг у сучасних умовах.

У третьому розділі **«Аналіз механізмів державного регулювання ринку медичних послуг в сучасних умовах»** розкрито нормативно-правовий механізм та конкретизовано взаємодію суб'єктів ринку в рамках сформованого організаційно-управлінського механізму державного регулювання ринку медичних послуг. Здійснено систематизацію законодавства у сфері охорони здоров'я.

Четвертий розділ **«Ефективність державного регулювання ринку медичних послуг в умовах системних реформ»** присвячено аналізу трансформацій ринку медичних послуг у сучасних умовах; оцінці змін на ринку медичних послуг; проведенню оцінки ефективності державного регулювання ринку медичних послуг в умовах системних реформ через визначення впливу інструментів та проведення моніторингу ефективності, можливостей та обмежень розвитку державного регулювання цього ринку в Україні.

П'ятий розділ «Удосконалення механізмів державного регулювання ринку медичних послуг в Україні» акцентує увагу на розробці концептуальних засад впливу держави на ринок медичних послуг та визначенню напрямів удосконалення організаційного механізму взаємодії суб'єктів державного регулювання ринку медичних послуг в Україні та відповідному інструментарії.

Також у цьому розділі представлено розроблений та апробований автором оригінальний інструмент організації медичного обслуговування населення, за умовами якого медичні послуги надаються в єдиному територіальному просторі – «медичному коворкінгу» – різними суб'єктами підприємництва (медичними працівниками) з індивідуальними ліцензіями на провадження господарської діяльності з медичної практики при обов'язковій медичній координації та контролі якості надання послуги неприбутковою організацією або дорадчим органом, членами якого є всі учасники «медичного коворкінгу».

Характеризуючи зміст роботи, можна стверджувати, що здобувач послідовно реалізує поставлені задачі дисертаційного дослідження, розкриває повною мірою мету, яка полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку медичних послуг в Україні. Розгляд теоретичних засад автор доповнює обґрунтуванням конкретних практичних висновків і рекомендацій. Розділи роботи збалансовані за змістом та логічно взаємопов'язані. Текст роботи викладено українською діловою мовою, представлено великий масив таблично-графічного матеріалу. Рівень представленого аналізу, оригінальності вирішення виявлених проблем підтверджує високу науково-методичну підготовку здобувача.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає комплексному розв'язанні важливої проблеми науки «Державне управління» – науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розроблення практичних

рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку медичних послуг в Україні, які конкретизовано в таких положеннях:

уперше:

– обґрунтовано теоретико-методологічні засади комплексного механізму державного регулювання ринку медичних послуг в якому, на відміну від існуючих, визначено окрему групу посередників – страхових організацій;

– запропоновано Концепцію державного регулювання ринку медичних послуг, яка базується на використанні комплексного підходу, враховує цілі програмних документів, державні соціальні стандарти і гарантії, а також кращі міжнародні правозастосовні практики;

– розроблено, апробовано та запроваджено на практиці новий інструмент організації медичного обслуговування населення – «медичний коворкінг», за якого медичні послуги надаються в єдиному територіальному просторі різними суб'єктами в умовах медичної координації та консолідації, забезпечення правового підґрунтя, відповідності медичних технологій, а також знань і навичок фахівців неприбутковою організацією чи дорадчим органом, членами якого є всі учасники коворкінгу;

удосконалено:

– пріоритезацію принципів державного регулювання ринку медичних послуг України на основі ретроспективного аналізу розвитку цього ринку з урахуванням вимог сьогодення та суспільних викликів через виділення, ранжування та обґрунтування принципів: законності, прозорості, системності, оптимальності, прогнозованості, соціальної відповідальності та ефективності;

– концептуальні підходи до імплементації в Україні міжнародного досвіду державного регулювання ринку медичних послуг, що базуються на авторській класифікації моделей такого регулювання і на виокремленні прийнятних для запровадження елементів з урахуванням економічної та соціокультурної специфіки нашої країни;

– класифікацію інструментів державного регулювання ринку послуг з охорони здоров'я в Україні, що на відміну від вже існуючих інтегрує декілька

видів класифікації методів та інструментів державного регулювання ринку медичних послуг в одне ціле, встановлюючи систему взаємозв'язків між ними.

– організаційний механізм державного регулювання ринку медичних послуг в Україні через його сегментацію за критеріями джерел фінансування і форм власності. Запропоновано напрями удосконалення організаційного механізму взаємодії суб'єктів державного регулювання ринку медичних послуг в Україні, в тому числі і на законодавчому рівні;

дістали подальшого розвитку:

– категоріально-понятійний апарат державного регулювання ринку медичних послуг у частині структурування дефініцій через їх розподіл по відношенню до суб'єктів, об'єктів та технологій впливу. Надано авторське визначення поняття «ринок медичних послуг». Удосконалено тлумачення поняття «державне регулювання ринку медичних послуг» та доведено обґрунтованість його використання у вузькому та широкому значеннях;

– систематизація наукових підходів до розуміння змісту та структури державного регулювання ринку медичних послуг через їх декомпозицію на: 1) кількісний підхід, в основу якого покладено показники охоплення населення медичними послугами; 2) якісний підхід, що базується на забезпеченні дотримання рекомендованих протоколів та якості послуг; 3) комплексний підхід, що гармонійно поєднує якісні та кількісні аспекти державного регулювання ринку медичних послуг задля забезпечення здоров'я населення.

– нормативно-правовий механізм державного регулювання ринку медичних послуг через систематизацію законодавства у сфері охорони здоров'я з розподілом за предметом регулювання. Доведено необхідність удосконалення законодавства для забезпечення реалізації законних прав та інтересів громадян, розроблено пропозиції щодо внесення змін до законодавства;

– дослідження функціонально-змістовних характеристик проблем та динаміки позитивних зрушень на ринку медичних послуг, що дозволило сформулювати першочергові завдання трансформації державного регулювання цього ринку в сучасних умовах.

4. Значення наукових результатів для науки і практики

Отримані Анастасією Дмитрівною Барзилович результати розвивають методологію формування механізму державного регулювання ринку медичних послуг. Слід відзначити, що найважливішою задачею держави у сфері охорони здоров'я є забезпечення прав громадян на отримання медичних послуг незалежно від їх соціального статусу та місця проживання. Для реалізації цього права необхідно проведення низки комплексних заходів: забезпечення продуцентів медичних послуг фінансуванням, формуванням сучасної матеріально-технічної бази, застосування сучасних медичних технологій тощо.

Наукові результати та обґрунтовані висновки доповнюють існуючі теоретичні положення у сфері державного регулювання ринку медичних послуг, сприяють формуванню наукових основ клієнтоорієнтованого розвитку вітчизняного ринку медичних послуг.

Практична значимість отриманих результатів визначається перевагами широкого застосування сформованих рекомендацій, які запроваджено у практику органів центральної виконавчої влади (Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством розвитку громад та територій України, Міністерством у справах ветеранів України), місцевого самоврядування (Лозівською міською радою Харківської області), державних органів і підприємств (Державною установою «Київський міський центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» (ДУ «Київський міський ЦКПХ МОЗ»), Комунальним некомерційним підприємством «Київська міська клінічна лікарня швидкої медичної допомоги» Департаменту охорони здоров'я виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)), а також громадських організацій (Громадською організацією «Офіс ефективного регулювання») та закладами вищої освіти (Навчально-науковим центром «Інститут біології та медицини» Київського національного університету імені Тараса Шевченка).

Окремим і важливим здобутком проведеної дисертаційної роботи імплементація та практиці запропонованого оригінального інструменту

регулювання ринку медичних послуг. Так, на базі ТОВ «Привітна Клініка» та «Асоціації медичних співробітників «Привітна Клініка» інструмент апробовано, впроваджено, та засвідчено, що знаходячись в правовому полі він забезпечує «детінізацію» доходів від медичних послуг, прозоре оподаткування, зменшує навантаження на медичний персонал через оптимізацію адміністрування послуг, стимулює професійний розвиток медичних працівників в умовах високої конкуренції та мінімізує корупційні ризики. Взаємодія з системами обов'язкового та добровільного медичного страхування створює можливості отримання послуг пацієнтами різних соціальних груп, забезпечуючи кількісний компонент комплексної моделі надання медичних послуг.

5. Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано у 43 наукових працях, із них: 1 монографія; 28 наукових статей, із них 18 наукових статей у наукових фахових виданнях України; 6 наукових статей у виданнях, внесених до наукометричних баз даних Scopus та Web of science; 4 статті у зарубіжних виданнях держав ОЕСР. Основні теоретичні положення і результати прикладних досліджень апробовано в ході 14 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Використання у наукових публікаціях на наукові результати і матеріали інших авторів супроводжується посиланням на автора та/або на джерело опублікування.

Реферат дисертації А.Д. Барзилович у повній мірі відображає зміст, структуру та основні положення, висновки й рекомендації та є ідентичним рукопису дисертації, відповідає встановленим вимогам.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи дисертаційну роботу Анастасії Дмитрівни Барзилович на тему: «Державне регулювання ринку медичних послуг в Україні» в цілому позитивно, слід відмітити окремі дискусійні положення, зауваження та побажання.

1. Аналізуючи у п. 4.1 трансформацію ринку медичних послуг в Україні в сучасних умовах (с. 237-267), на нашу думку, доцільним було б здійснити оцінку

стану та факторів конкуренції на ринку медичних послуг та наслідки її спотворення. Особливо важливим у цьому контексті є компетентність медичних працівників та їх професіоналізм, адже саме це становить базис якості медичного обслуговування.

2. Робота значно виграла б, якби автор детальніше проаналізувала надання медичної допомоги із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та відповідне стимулювання цього процесу державою для врахування на ринку медичних послуг України умов цифрової економіки. У свою чергу, це породжує необхідність вирішення питань захисту персональних даних щодо медичних послуг, що суттєво впливає на ринок.

3. Пропозиції автора щодо удосконалення оцінки ефективності державного регулювання ринку медичних послуг (с. 299-311) потребують врахування зарубіжного досвіду з оцінювання, оскільки це дозволить підвищити якість медичної послуги – впровадження системи збалансованих показників (КРІ) в контексті реалізації Указу Президента від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

4. У механізмі державного регулювання ринку медичних послуг в рамках удосконалення відносин в системі «пацієнт – лікар – суспільство – держава», який подано на рис. 5.6 (с. 342), не відображено ролі й функціоналу страховика. При цьому автор у роботі обґрунтовує потребу у реалізації медичного страхування для населення та професійної відповідальності медичних працівників з метою зниження/уникнення ризику витрат, пов'язаних із отриманням медичної допомоги.

5. Також важливим є виокремлення особливостей державного регулювання ринку медичних послуг в умовах надзвичайних подій. Розглянуті дії механізму державного регулювання ринку медичних послуг в умовах пандемії COVID-19 (с. 268-288), доцільно було б доповнити конкретизацією його реалізації й у інших умовах, зокрема – військових дій. Відкритим залишається питання: чи запропоновані моделі й механізми будуть функціонувати за надзвичайних подій/ситуацій?

Разом з тим, вказані зауваження та побажання не є суттєвими й не впливають на загальну позитивну оцінку цілісного й завершеного наукового дослідження. Висловлені побажання є дискусійними та спрямовані на активізацію подальших розвідок у науці державного управління.

7. Загальний висновок

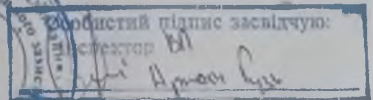
Дисертаційна робота А.Д. Барзилович є самостійною та завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій на основі проведених автором оригінальних досліджень забезпечено розв'язання важливої для розвитку держави проблеми – наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку медичних послуг в Україні.

Дисертація відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, виконана на високому науково-теоретичному, практичному а методологічному рівнях, а її автор – Анастасія Дмитрівна Барзилович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Опонент:

доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений працівник освіти України
начальник навчально-науково-
виробничого центру Національного університету
цивільного захисту України

С.М. ДОМБРОВСЬКА

10.05.2023р.